

DEPOZITUL DE LA COBASNA – PERICOL PENTRU SECURITATEA ECOLOGICĂ A REPUBLICII MOLDOVA

COBASNA AMMUNITION DEPOT – A DANGER FOR THE ECOLOGICAL SECURITY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Dumitru BURDUJA,

ORCID ID: 0009-0001-8676-206X

Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 502.15:623.485(478)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8359754>

Rezumat. În conținutul acestui articol se pune în discuție problema cu care se confruntă actualmente Republica Moldova, și anume existența depozitului de la Cobasna cu muniții și armament învechit, netransportabil. În așa mod, munițiile reprezintă acel purtător de pericol iminent pentru securitatea ecologică și umanitară a Republicii Moldova. Această problemă mai este facilitată și de faptul că Republica Moldova nu mai are acces deloc din 2004 la Cobasna și nici măcar nu deține controlul efectiv asupra teritoriului unde se află depozitul. Raporturile OSCE din perioada 2000–2004 scot în evidență că au fost retrase din Cobasna aproximativ 19-20 mii tone de muniții, rămânând în stoc încă aproximativ 20-21 mii tone.

Cuvinte-cheie. Securitate ecologică, muniții, explozie, pericol pentru mediu înconjurător, detonare.

Summary. The content of this article reflects the problem that the Republic of Moldova is currently facing, namely the existence of the warehouse in Cobasna with obsolete, non-transportable ammunition and weaponry. In this way, ammunition represents the bearer of imminent danger for the ecological and humanitarian security of the Republic of Moldova. This problem is also facilitated by the fact that the Republic of Moldova has no access to Cobasna since 2004 and does not even have effective control over the territory where the ammunition depot is located. OSCE reports from 2000-2004 show that approximately 19-20 thousand tons of ammunition were withdrawn from Cobasna or were destroyed, with approximately 20-21 thousand tons remaining in stock.

Keywords. Ecological security, ammunition, explosion, danger for the environment, detonation.

Subiectul munițiilor ce se păstrează la depozitul de la Cobasna, în lumina evenimentelor din statul vecin, comportă o actualitate relevantă mai mult ca niciodată. Această problemă rămâne în vizorul statului nostru după înghețarea conflictului de pe Nistru din 1992, deoarece o eventuală explozie a conținutului din depozitul de la Cobasna constituie iminent un prejudiciu umanitar și ecologic semnificativ și mai ales că acest depozit este în afara jurisdicției și a controlului efectiv al Republicii Moldova. Reiesind din consecințele ce pot surveni, acest subiect urmează a fi abordat din punct de vedere politico-juridic și ecologic. Pentru a fi evaluat potențialul impact asupra mediului, dintâi trebuie de stabilit volumul de muniții ce se păstrează la Cobasna și soarta lor, cu ajutorul metodei analitice și istorice.

Depozitul de la Cobasna a fost creat în anii 40' al sec. XX de către autoritățile sovietice cu scopul de a păstra muniții de artilerie și care se întinde pe o suprafață de 150 de hectare. Odată cu colapsul URSS, o cantitate semnificativă de armament din tot lagărul fostului Pact de la Varșovia a fost transferat aici. Prin urmare, acest depozit aparține Federației Ruse ca principalul succesor de drept al Uniunii Sovietice.

În **Raportul nr. 6/1994 al Misiunii OSCE în Moldova din 12.04.1994**, una din cele 3 probleme identificate cu care se confruntau negociatorii din partea Rep. Moldova, Transnistriei, a Federației Ruse și a CSCE viza aspectele tehnice ale retragerii munițiilor, inclusiv transportul prin tranzitarea Ucrainei și modalitățile alternative de transport.

La 21.10. 1994, Federația Rusă și Moldova au semnat un Acord privind retragerea Armatei a 14-a a Federației Ruse. Conform Acordului în cauză, retragerea trebuie să fie realizată într-o perioadă de timp de trei ani din momentul schimbului de către ambele părți a notelor de ratificare ale acestui acord. OSCE, în **Nota Misiunii OSCE în Republica Moldova Nr. 869 din 31 martie cu privire la monitorizarea procesului de retragere a Armatei a 14-a din Moldova** menționează următoarele: " Se poate presupune că depozitele Armatei a 14-a conțin o cantitate enormă de muniții (persoane oficiale ale Moldovei au menționat cifrele de +/- 40.000 și +/- 400.000 tone. Probabil, că Misiunea nu va cunoaște cifrele precise până nu va face cunoștință cu documentele respective ale Federației Ruse). Tipurile de muniții variază de la bombe de avioane, obuze pentru tancuri și artilerie până la cartușe."

O primă detonare a munițiilor a fost întreprinsă la data de 26.12.1995 ca un test, când o cantitate mică de muniții într-o stare deplorabilă a fost distrusă. La 01.12.1995, OSCE în **raportul nr. 22/1995 al Misiunii OSCE**

în Moldova din decembrie 1995 a constatat că au fost distruse 9450 de obuze de artilerie de calibrul 120 mm și 122 mm (precum și alte muniții). Potrivit generalului Yevnevič, comandantul de atunci al Grupei Operative ale Trupelor Rusești (GOTR), au mai rămas 4000 de mine și alte 1000 de articole de muniție care sunt vulnerabile și ar trebui distruse la fața locului, un număr ce nu corespundea realității. Ulterior, au fost depistate până la 70 de tone de dicloroetan în butoaie de 200 litri. Butoaiele sunt puternic ruginite și sunt în stare critică. Dicloroetanul a fost exportat de pe teritoriul fostei unități de pontoane din orașul Râbnîța. Dicloroetanul este o substanță narcotică puternică și cancerigenă ce provoacă modificări distrofice ale ficatului, rinichilor și altor organe și care poate pătrunde în organism prin inhalare și prin piele.

La Ședința Consiliului Permanent consolidat al OSCE din 17 iulie 2000, ambasadorul William Hill, șeful Misiunii OSCE în Republica Moldova, a ridicat problema munițiilor, reliefând că Cobasna reprezintă nu doar o problemă locală, ci un butoi cu pulbere de 40 de mii de tone care prezintă în sine un pericol fizic evident pentru securitatea populației ce se află în apropierea satului. S-a stabilit că pentru dezamorsarea munițiilor în timp scurt este nevoie de aproximativ 38-40 milioane dolari.

Bunăoară, la 13 aprilie 2002 a fost transportată, din banii fondului OSCE, o cameră de detonare T-10 "Donovan" prin portul din Odesa. Totodată, se negocia achiziționarea și transportarea a încă 2 camere de detonare de la o companie germană. Până la urmă, autoritățile transnistrene au restricționat transportarea camerei de detonare T-10 spre Cobasna, iar autoritățile noastre nu au găsit o soluție mai bună decât să o depoziteze într-o unitate militară. OSCE căuta să achiziționeze cât mai multe camera de detonare, dar nu aveau mijloace suficiente pentru asta. Mai mult ca atât, autoritățile Federației Ruse au ajuns la un numitor comun cu autoritățile transnistrene pentru transportarea celor 2 camere de detonare din Germania.

Conform rapoartelor OSCE din 2000-2004, aproximativ 20 de mii de tone au fost distruse sau retrase de pe teritoriul Republicii Moldova, apogeul fiind în prima jumătate al anului 2003, când aproximativ 16500 tone au fost retrase din Cobasna și cea mai slabă activitate fiind înregistrată în martie 2004, cu 981 tone. **Problema e că încă aproximativ 21 mii de tone rămân depozitate.** După 2004, OSCE și autoritățile moldovenești nu mai au acces la depozit. Se poate de făcut presupuneri rezonabile că momentan, în depozit, se află mai puțin de acele 21 mii tone menționate anterior,

din moment ce lipsa unui control adecvat din partea Federației Ruse poate favoriza comerțul pe piața neagră a munițiilor cu termen de exploatare încă bun și într-o stare fizică bună. De asemenea, OSCE a mai constatat că la aerodromul din Tiraspol se aflau, după informațiile din 2004, aproximativ 1600 tone de mine antitanc și antipersonal, bombe pentru avioane și rachete aer-sol, precum și cantități mari de arme de calibru mic și arme ușoare.

Mai mult ca atât, la 9 iunie 2005, la Bruxelles, în timpul Summitului Rusia – NATO, ex-ministrul Apărării al Federației Ruse Serghei Ivanov, în cadrul întâlnirii cu Donald Rumsfeld, a făcut o declarație despre amenințările posibile pe care le reprezintă pentru populația Republicii Moldova munițiile și tehnica militară din apropierea stației Cobasna, raionul Râbnița. Ivanov a menționat următoarele: „Poziția noastră în cadrul acestei probleme este următoarea: situația de acolo a ajuns în impas, atât în sens direct, cât și în cel indirect”. Totodată a subliniat că pe teritoriul Transnistriei se află o cantitate mare de muniții și tehnică rusească care trebuie evacuată. „Cu toate acestea, atât timp cât problema Transnistriei rămâne nesoluționată, munițiile nu pot fi evacuate, și cu cât mai mult ele se vor păstra acolo, cu atât mai mult va crește pericolul pentru cei care trăiesc în această regiune”, a mai spus Ivanov. El a adăugat că cea mai mare parte a munițiilor din Transnistria se găsește pe acest teritoriu de suficient mult timp, o parte din armament nu poate fi evacuate și trebuie distrus.

La 10 iunie 2005, Președintele Republicii Moldova de atunci Vladimir Voronin a ordonat secretariatului Consiliului Suprem de Securitate să prezinte un raport privind probabilitatea și urmările posibile ale acestui gen de pericole. În scopul îndeplinirii acestei dispoziții, a fost creat un grup de lucru, în frunte cu Președintele Academiei de Științe a Moldovei, Gheorghe Duca, în componența căruia au intrat reprezentanți ai Ministerului Reintegrării Republicii Moldova, Ministerului Apărării, Ministerului Ecologiei și Resurselor Naturale.

Ca urmare a cercetărilor efectuate de experții Academiei de Științe, a fost stabilit că temerile și îngrijorările exprimate de către ex-ministrul Apărării Federației Ruse Serghei Ivanov sunt absolut întemeiate, mai mult decât atât, experții au obținut dovezi adiționale, bazate pe o analiză completă a situației în jurul depozitelor de muniții, armament și tehnică militară din apropierea stației Cobasna. Astfel, mai mult de 2/3 din munițiile din apropierea stației Cobasna sunt păstrate în depozite bine echipate, în care se păstrau anterior munițiile din arsenalul nuclear sovietic. Nivelul

de rezistență chimică a trotilului este destul de înalt, iar încălzirea sau răcirea îndelungată, precum și aflarea în apă nu schimbă calitățile lui explozive. Sub influența luminii solare, trotilul și munițiile ce conțin acest element devin mai sensibile la acțiunile factorilor externi. Inițierea unei explozii la depozitele cu muniții din stația Cobasna va conduce la afectarea populației civile, la o catastrofă umanitară și ecologică în regiunea de nord-est a Republicii Moldova și în teritoriul apropiat al Ucrainei, pe o suprafață de la 500 km² până la 3000 km², cuprinzând atât localitățile ce se află în vecinătatea imediată de potențialul epicentru (Colbasna, Hara-ba, Vărăncău), cât și zona care cuprinde orașele Slobodca, Krasnâe Okna, Balta, Kotovsk (din Ucraina), Râbnița, Rezina și Șoldănești (de pe teritoriul Republicii Moldova).

Potrivit academicianului Gheorghe Duca, în cazul în care toate proiectilele și munițiile ar exploda simultan, în locul depozitului s-ar forma un crater uriaș cu raza de aproximativ un kilometru și jumătate. Craterul ar putea avea adâncimea de peste 75 de metri, ceea ce este echivalent cu înălțimea unui bloc cu 27 de etaje. Mai grav este că unda exploziei ar putea distruge tot ce este viu în raza de patru kilometri și jumătate, iar localitățile din raza de 50 de kilometri ar putea fi transformate în ruine, arată estimările autorilor studiului. Potrivit lor, efectele detonării s-ar face simțite și la Chișinău. E important de menționat că și raportul OSCE din 23 mai 2007, intitulat „Mediu și securitate: transformarea riscului în cooperare”, avertizează că o eventuală explozie a acestor depozite cu armament și muniții ar provoca un dezastru ecologic și uman. Scenariul ipotetic simulat de cercetătorii Academiei de Științe a Moldovei a arătat că o eventuală explozie simultană a tuturor munițiilor de la depozitul din Cobasna ar putea provoca un cutremur devastator de 7,5 grade pe scara Richter. Seismul ar provoca un adevărat dezastru nu doar în Moldova, dar și în țările din vecinătate. Gheorghe Duca a scos în evidență următoarele: “Despre ceea ce s-ar întâmpla dacă ar avea loc o explozie instantanee. Astăzi explozie instantanee tot nu poate să aibă loc. În schimb pot fi bombardate aceste depozite și atunci explozia ar fi ceea ce noi am estimat-o.”

Totuși, explozia unui singur depozit din complexul de la Cobasna poate provoca explozia altui depozit, ceea ce ar duce la consecințe mai puțin pronunțate în comparația cu explozia concomitentă al întregului complex, însă orice consecință este dăunătoare mediului înconjurător. Acest fapt se datorează aflării unor obuze sau unor rachete care pot exploda fiind în aer deja, de exemplu cele ale sistemelor reactive ale focurilor de

salvă (**Реактивная система залпового огня**) pentru sistemele Град și Ураган sau pentru sistemele similare, doar că pentru cele mobile ca Игла etc. Așadar, râul Râbnița (afluent al Nistrului), râul Nistru, rezervația silvică Erjova, rezervația peisagistică Saharna, ocolul silvic Семёновский și alte arii naturale cu destinație specială pot fi afectate în primul rând.

Un alt aspect este legat de efectele „reacției în lanț”, în cazul în care explozia inițială cauzează exploziile altor obiecte. Drept exemplu de astfel de obiecte servește conducta de gaze, care trece în vecinătatea imediată de depozite și de or. Râbnița. Procesul de inflamare a conductei, în acest caz, este nu doar posibil, ci și poate fi egalat, după cantitatea distrugerilor și consecințelor ecologice, cu însăși explozia munițiilor. Fără îndoială, odată cu dublarea exploziei, suprafața afectată se poate mări în proporții și mai însemnate.

Drept concluzie pot fi redate următoarele:

1. O eventuală explozie ar prejudicia mediul înconjurător și așezările umane în raza acțiunii exploziei;
2. Prejudiciul daunat mediului ar dura ani buni pentru refacerea sa *pre-factum*;
3. Refacerea mediului presupune și anumite cheltuieli financiare, care ar fi fost mai rațional de investit în sporirea calității mediului înconjurător în prezent;
4. Trebuie de întreprins absolut necesar toate măsurile posibile pentru detonarea inofensivă a munițiilor din complexul de la Cobasna, pentru a fi înlăturat riscul odată și pentru totdeauna de a fi provocată explozia din anumiți factori care nu pot fi stabiliți dinainte;

Referințe bibliografice:

1. Documentul summit-ului OSCE de la Istanbul din 1999, accesibil pe linkul <https://www.osce.org/files/f/documents/4/2/17502.pdf>;
2. ȚĂRANU Anatol, GRIBINCEA Mihai, Conflictul transnistrean. Culegere de documente și materiale (1989 – 2012). Volumul – III (2003 – 2006). Chișinău, Lexon-Prim, 2014, 636 p;
3. ȚĂRANU Anatol, GRIBINCEA Mihai, Conflictul transnistrean: Culegere de documente și materiale . Volumul - II (1994-2002). Chișinău, Lexon-Prim, 2013, 612 p;
4. VASILESCU Grigore, BUSUNCIAN Tatiana, Separatismul în bazinul mărilor negre și caspice- sursă a terorismului internațional, pag. 183- 195 în *Moldoscopia*, 1 (60)/2013;
5. <https://fms.md/efectele-unei-eventuale-explozii-depozitului-de-armament-si-munitii-de-la-cobasna>;

COMITETUL ȘTIINȚIFIC ȘI ORGANIZATORIC AL CONFERINȚEI:

Igor ȘAROV, Rector, Moldova State University

Dinu OSTAVCIUC, Rector, Academy „Stefan cel Mare” of the Ministry of Internal Affairs

Iordanca-Rodica IORDANOV, Minister, Ministry of Environment

Rodica CIOBANU, Hab. Dr., Ass. Prof., Head of Public Law Department, Moldova State University

Mircea DUȚU, Univ. Prof., Hab. Dr., President of the Ecological University of Bucharest, Member of the International Center for Comparative Environmental Law (CIDCE) [Centre International de Droit Comparé de L'Environnement], Limoges, France

Ion GUCEAC, Academician, Univ. Prof., Moldova State University

Jarosław TURŁUKOWSKI, PhD, Head of the Research Centre for Eastern Europe and Central Asia, University of Warsaw, Poland

Adriano REMIDDI, Head of Capacity Development Unit, Global Campus of Human Rights

Victor DUMNEANU, Deputy Chief, The Inspectorate of Environmental Protection

Tatiana ECHIM, Public Association EcoContact

Ianuș ERHAN, PhD., Ass. Prof., Moldova State University

Ira ȘÎLI, PhD, Moldova State University

CHISARI-LUNGU Oxana, PhD, Moldova State University

Natalia CRECIUN, PhD, Moldova State University

Oleg RUSU, PhD, Academy „Stefan cel Mare” of the Ministry of Internal Affairs